

Mr JOVAN D. VUKOTIC: „*Stvaranje i uređenje slobodnih teritorija u NOR-u*“

Najnovijim djelom, »Stvaranje i uređenje slobodnih teritorija u NOR-u«, u izdanju Saveza publicista Srbije 1980, Jovan D. Vukotić je dao sintezu značajnih iskustava iz naše narodnooslobodilačke borbe. Time je obogatio svoje publicističko stvaralaštvo s temama iz narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije jugoslovenskih naroda i narodnosti (već je izdao nekoliko dela). Vukotić u stvari upotpunjuje istoriografiju jednim značajnim istraživanjem i može se reći da djelo ide u red prvih te vrste kod nas.

U svom dugogodišnjem naučnoistraživačkom radu o stvaranju i uređenju slobodnih teritorija u NOR-u i organizaciji života i rada na njima Vukotić je do kraja savesno i predano izučavao i pratio sve pojave vezane za stvaranje i uređenje slobodnih teritorija, obogaćujući te podatke ličnim iskustvima i dograđujući tako svoju studiju iz koje će nastati izuzetno značajno djelo za izučavanje istorije rata i revolucije jugoslovenskih naroda i narodnosti.

Knjiga ima 360 stranica i podijeljena je u dva poglavlja. Prvo je *Uporedno stvaranje oružanih snaga i slobodnih teritorija*, a drugo *Organizacija i uređenje slobodnih teritorija*. Oba poglavlja kao i sve podnaslove i odeljke, pisac je vrlo temeljito razradio, zasnivajući svoje zaključke na autentičnim izvorima, prvenstveno na Titovom vojnom djelu i na Vojnoj enciklopediji, kao i na istoriografskoj i memoarskoj građi, što djelu daje naučni karakter i značaj.

U prvom poglavlju je širok spektar pitanja i problema vezanih za stvaranje i uređenje slobodnih teritorija na jugoslovenskom

ratištu, rukovođenje i komandovanje, pripreme za ustanak i podizanje ustanka 1941, formiranje brigada i stvaranje novih slobodnih teritorija, zatim pohod Udarne grupe brigada u Bosansku krajinu, stvaranje Bihaćke republike, obrazovanje većih vojnih formacija i, konačno, oslobođenje zemlje. Analizom svih tih podtema dobijeni su odgovori na suštinska pitanja i izveden zaključak o uzajamnosti i neraskidivosti veze između slobodne teritorije i oružanih snaga, odnosno o uslovljenosti njihovog postojanja i akcionog djelovanja u oružanoj borbi i otporu, kao i o svim revolucionarnim preobražajima.

U drugom poglavlju osobita pažnja posvećena je fenomenu stvaranja Bihaćke republike, koju je neprijatelj nazivao »Titova država«. Dakle, ona je bila poistovećena sa državom i njenim odličjima i instrumentima, koji su pratili razvoj i rješavanje suštinskih pitanja u vezi s uređenjem i drugih slobodnih teritorija, na cijelom jugoslovenskom području, a one su imale sličnu organizacionu strukturu i bile uređivane na istim principima kao i Bihaćka republika, uz korišćenje iste strategije i taktike u oblasti organizacije narodne vlasti, društveno-političkih organizacija i drugih pozadinskih ustanova — sve u duhu Titovog strategijskog načela: ako se izgubi jedna slobodna teritorija, mora se stvoriti druga.

Strateg jugoslovenske revolucije, Josip Broz Tito, uvijek je isticao značaj stvaranja i održavanja slobodnih teritorija. Na to je ukazivao već 1941. godine, naglašavajući da je *u partizanskom načinu vođenja borbe glavno čuvati svoju živu silu, a ne teritoriju, i što je najviše moguće uništavati neprijateljevu živu silu*. Ta se Titova misao i taj stav provlači kao crvena nit kroz njegove direktive i naređenja. Na to on ukazuje i na istorijskoj sjednici Politbiroa CK KPJ 4. jula 1941. u Beogradu, na kojoj je donijeta odluka o otpočinjanju ustanka i razrađen plan partizanskih operacija u Srbiji i stvaranja slobodne teritorije u njenom zapadnom dijelu, poznate kao *Užička republika*, koja je neraskidivo vezana za Titovo ime i kao ideja i kao ostvarenje. Od tada pa do završetka rata i revolucije slobodna teritorija na jugoslovenskom ratištu, bez obzira na njene dimenzije, bila je u centru pažnje vrhovnog vojnog i političkog komandovanja i rukovođenja, uvijek u duhu Titovih smjernica. Na Savjetovanju u Stolicama Tito je takođe naglašavao značaj slobodnih teritorija, ukazavši da je zadatak i glavnih štabova pokrajina i oblasti *da što više stvaraju slobodne teritorije kao baze za što brže i jače širenje oružane borbe i obrazovanje narodne vlasti*.

Na osnovu Titovih smjernica nastale su slobodne teritorije Užičke, Drvarske i Bihaćke republike, kao i sve druge na jugoslo-

venskom prostoru, sa istim namenama, ali pod različitim uslovima. Ipak, organizaciona struktura svih je bila istovjetna, što se vidi i u studiji generala Vukotića. Titova koncepcija o stvaranju, organizovanju i odbrani slobodne teritorije, čuvajući pri tom onu koja se ima, u osnovi je proisticala iz vojno-političke strategije našeg NOR-a i revolucije, i bila od presudnog značaja za rasplamsavanje ustanaka, stvaranje oružanih snaga i vođenje oružane borbe uopšte.

Tito se neprekidno interesovao za opšte uslove i stanje na slobodnim teritorijama u svim domenima rada — ne samo vojnom, već i u kulturno-prosvjetnom, političkom, društvenom, zdravstvenom, ekonomskom i drugim. Poslije obilaska Tehničke radionice Vrhovnog štaba, 26. decembra 1942. godine, na primjer, Tito je radnicima odao puno priznanje za stvaralački rad rekavši i ovo:

»To je kompletan kombinat. Poslije rata moraćemo ga snimiti za film, jer to je najbolji dokaz kako se može kad narod hoće, ne samo boriti već i graditi, i to sasvim novo, novo ni iz čega«.

U tom dijelu knjige su pregled i sinteza mnogih Titovih instrukcija u domenu organizovanja narodne vlasti i službi vojno-pozadinskih organa (inžinjerijskog obezbeđenja, intendantske, pravne, obaveštajne i kontraobaveštajne službe, službe veze, saobraćaja, veterinarske i sanitetske službe itd.). Zatim, tu je detaljan pregled ideološko-političke i kulturno-prosvjetne djelatnosti i rada društveno-političkih organizacija, što je od posebne vrijednosti za teoriju i praksu opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Ta iskustva nam svakako mogu mnogo značiti i u ratu koji bismo mogli voditi u savremenim uslovima.

Knjiga Jovana Vukotića je od značaja ne samo kao značajan prilog historiografiji, već i kao izvanredna lektira za širu čitalačku publiku, jer se u njoj nalaze opsežna istorijska građa i odgovori na vrlo značajna pitanja iz NOR-a. Stoga je knjiga neophodna, osim drugih, i školskoj omladini i nastavnicima istorije, koji će iz leksikonskog djela sadržaja moći da saznaju mnogobrojne činjenice.

Studija je od posebne važnosti za pripadnike naših oružanih snaga i teritorijalne odbrane, za sve ljude u privrednim i društveno-političkim organizacijama koji se bave pitanjima odbrane, jer sadrži bogatstvo materijala o koncepcijama svenarodnog odbrambenog rata. Ona najširem krugu čitalaca (u armijskim školama, akademijama, institutima, kao i svima onima koji su zainteresovani za narodnu odbranu u savremenim uslovima) pruža odgovor na jedan vrlo bitan aspekt NOR-a. Delo ima karakter istorijsko-analičkog

pregleda, sa vrlo popularnom obradom te aktuelne problematike NOR-a i revolucije Jugoslavije.

Knjiga je ilustrovana mnogobrojnim istorijskim fotografijama, koje potpuno dopunjuju tekst a sadrži i više od 600 fusnota. Autor se koristio sa oko 90 djela kao izvornom literaturom. Ukratko, djelo je od naučne i opštedruštvene vrijednosti, i svakako značajno za oblast naše koncepcije opštenarodne odbrane i odbrambenih priprema društva.

Blažo S. JANKOVIĆ